

УДК 351.752.2:355(477-470+571)](443.61)“20”

DOI <https://doi.org/10.15407/nte2023.02.054>

КОВАЛЬ-ФУЧИЛО ІРИНА

кандидатка філологічних наук, старша наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4048-9114>

KOVAL-FUCHYLO IRYNA

a Ph.D. in Philology, a senior research fellow at the Ukrainian and Foreign Folkloristics Department of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4048-9114>

Бібліографічний опис:

Коваль-Фучило, І. (2023) Українські мітинги в Парижі: функції і фольклор. *Народна творчість та етнологія*, 2 (398), 54–62.

Koval-Fuchylo, I. (2023) Ukrainian Rallies in Paris: Functions and Folklore. *Folk Art and Ethnology*, 2 (398), 54–62.

© Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

УКРАЇНСЬКІ МІТИНГИ В ПАРИЖІ: ФУНКЦІЇ І ФОЛЬКЛОР

Анотація / Abstract

У статті представлено результати включеного спостереження за особливостями проведення вуличних мітингів у Парижі на підтримку України. Дослідження тривало близько чотирьох місяців (листопад 2022 – лютий 2023). Проукраїнські мітинги відбуваються двічі на тиждень: щосереди та щосуботи. Вони мають форму ходи: люди збираються на одній із центральних площ Парижа і йдуть на іншу площу. Дорогою вони скандують антивоєнні гасла, у яких просять допомогти Україні вибороти перемогу, засуджують російську військову агресію. На кожному мітингу виступають доповідачі. Мітинги відбуваються французькою та українською мовами. Мітингарі активно використовують плакати, транспаранти, на яких написано короткі тексти французькою, нечасто – англійською, українською мовами. На мітингах багато українських, французьких, іноді польських, литовських, грузинських та інших прапорів. Основна мета мітингів – привернути увагу парижан і гостей міста до війни в Україні, підтримати боротьбу нашої країни за деокупацію, зробити видимою українську громаду в Парижі. Для самопрезентації своєї діяльності, підвищення її статусу учасники мітингів використовують воєнну термінологію («фронт», «батальйон», «контрпропаганда»), а також спеціальні шеврони з написом «Мітингарі». До дослідження долучено

джерельний матеріал: фольклор про-тесту (усні кричалки і графічні написи на плакатах). Розшифровані тексти інтерв'ю з організаторами й учасниками мітингів готуються до друку.

Ключові слова: мітинг, Париж, фольклор протесту, російсько-українська війна, українська громада за кордоном.

The results of included observation of the features of street meetings in Paris to support Ukraine are submitted in the article. The research has lasted about four months (November 2022 – February 2023). Pro-Ukrainian rallies have taken place twice a week, on Wednesdays and Saturdays. They have the form of a procession: people gather on one of the central squares of Paris and go to another square. On the way they chant anti-war slogans, where they ask to help Ukraine to win victory, and condemn Russian military aggression. Speakers have reports at every rally. The speeches are held in French and Ukrainian. The rallists use posters, banners actively. Short texts are written in French, rarely in English, Ukrainian on them. There are many Ukrainian, as well as French, sometimes Polish, Lithuanian, Georgian and other flags at the rallies. The main purpose of the rallies is to attract attention of Parisians and visitors of the city to the war in Ukraine, to support Ukraine's struggle for de-occupation, and to make the Ukrainian community in Paris visible. The rally participants use military terminology (*front, battalion, counter-propaganda*), as well as special chevrons with the inscription *Mitynhari (Rallists)* for self-presentation of their activity, raising its status. Source material is attached to the study: folklore of the protest (verbal slogans and graphic inscriptions on posters). The deciphered texts of the interviews with the organizers and participants of the rallies are being prepared for publication.

Keywords: rally, Paris, protest folklore, Russian-Ukrainian war, Ukrainian community abroad.

Від початку вересня 2022 року до кінця лютого 2023 року я, на запрошення французької програми для вчених у небезпеці PAUSE, перебувала на науковому стажуванні в Сорбоннському університеті. Основним науковим завданням був запис інтерв'ю із жінками, які опинилися у Франції, тікаючи від війни в Україні. Тут я дізналася, що в Парижі двічі на тиждень, щосередини та щосуботи, відбуваються санкціоновані міською владою вуличні антивоєнні маніфестації на підтримку України. Від листопада 2022 року я зі своєю шестирічною донькою стала учасницею цих мітингів. **Мета** публікації – ознайомити читачів з особливостями цих акцій, описати їхні форми і функції, а також проаналізувати їхню фольклорну частину (ідеться про вербальні тексти, що супроводжували ці акції).

Джерельний матеріал дослідження – записи інтерв'ю з організаторами та учасниками акцій, фотофіксації плакатів, записи слоганів, що їх учасники акції виголошують під час ходи. Усього зафіксовано 52 короткі тексти (від одного слова, наприклад, «Оленівка», до речення з п'яти-десяти слів), які виголошували під час акцій, і ті, що написані на плакатах і транспарантах. Інтерв'ю з учасниками були записані 4 лютого 2023 року. Загалом дев'ять розмов різної

тривалості (від однієї до двадцяти п'яти хвилин). Двоє людей відмовилося розпочинати розмову, обґрунтовуючи своє рішення страхом чи недовірою. Інші люди погодилися на розмову й дали розлогі пояснення і власної позиції, і акцій.

Прагматика мітингів. Учасники.

Щотижневі дворазові мітинги на підтримку України в Парижі почалися того самого дня, коли сталося повномасштабне вторгнення росії на територію України, тобто 24 лютого 2022 року: «*Ми почали першу маніфестацію 24 лютого [2022], коли був повний навал російської армії на Україну. Ми закликали зразу маніфестацію, в той самий день, 24 лютого. Зразу дали всім організаціям, зразу в 11-й годині всі прийшли: і депутати, і різні фракції, ліві, праві, ті, що при уряді або в опозиції, - всі-всі прийшли на наш заклик, була дуже велика маніфестація перед самого російського посольства 24 лютого*» (ПЖ-П).

Мої оповідачі наголошують на велелюдності мітингів навесні й улітку 2022 року, тобто після повномасштабного вторгнення: «*Дуже багато людей, багато журналістів. І відтоді ми без зупинки тримаємо*» (ПЖ-П); «*В перші рази було дуже багато людей, просто повна площа Бастилії. Бачили, яка вона велика. Аж за пам'ятник, ну, дуже багато. І навіть вони вдягли пам'ятник, таку жовто-блакит-*

ну сорочку йому пошили. Потім людей було все менше і менше» (СЮ); «Дуже багато людей було, дуже! І діточки, і все, і попри спеку!» (Г).

Я приєдналася до мітингів, коли в них брало участь близько двохсот учасників. Про кількість мітингарів Жан-П'єр Пастернак, один з організаторів мітингів і їхній очільник, сказав: «То для Франції, коли ми збираємо сотки людей, то рахується дуже багато. Тут на французькі маніфестації приходять одиниці, раз на рік, першого травня. То для Франції рахується, що нас багато» (ПЖ-П). Отже, за час від 24 лютого 2022 року кількість учасників мітингу поступово зменшувалася. Така зміна не викликає особливого здивування, адже це очікуваний розвиток подій. Проте на важливі для української історії дати людей приходять багато. Таким велелюдним мітингом стала маніфестація на річницю початку повномасштабного вторгнення – 25 лютого 2023 року. Я на той час уже не жила в Парижі, але знаю про це з розповіді Юлії Седлецької. Багатолюдним був також мітинг на День Незалежності України – 24 серпня 2022 року. Про важливість мітингу до річниці вторгнення і про його підготовку зазначив у розмові той-таки Жан-П'єр: «Зараз ми готуємо дуже велику маніфестацію 25 лютого [2023]. Буде до Бастилії. Але нас буде тисячі і тисячі. Всі українці мають бути, представники французьких організацій, асоціацій, різні партії, крім ультраправих і ультралівих» (ПЖ-П).

Основними учасниками мітингів є українці, які вже певний час проживають у Парижі чи в його передмісті, а також ті українці, які приїхали у Францію, рятуючись від війни. Утім, загалом національний склад значно ширший. Так, серед представників інших націй активними учасниками є насамперед французи. Ось про це наведемо фрагмент розмови з Володимиром Когутяком, одним з організаторів мітингів, президентом Об'єднання українців у Франції: «[Я бачу що навіть і французи приходять. Я бачу, що це французи.] Так, в нас є, ну так приблизно, ніколи ми не рахували, але приблизно біля

15–20 % – це є чисті французи, які навіть не мають дуже часто ні сім'ї з України, ні друзів з України, які просто приходять кожного тижня, часто два рази на тиждень, або щоб фотографувати нас..., наприклад, більшість наших фотографів – це є французи, які просто приходять, щоби нас фотографувати і роблять ще більшу видимість того, що робить українська громада у Франції, або просто підтримати мітинг. Це правда, що є чимало французів і чимало з інших країн: тут поляки, з Естонії, з Латвії звісно теж [...] З Грузії звичайно, так, так. І з Куби теж приходять нас підтримати. В них теж проблема з путіним там велика, так що вони теж приходять нас підтримати. Це теж дуже гарно, тому що є різні прапори» (КВ).

Крім звичайних людей, на українських акціях протесту постійними учасниками є офіційні особи – представники французького уряду, депутати різного рівня, представники посольств, різних громадських організацій: «Ну і, звісно, весь час на мітинги приходять міські депутати – або з мерії Парижу, або з області Парижу Іль-де-Франс, інші час від часу депутати, міністри, тобто весь час хтось із політиків тут є» (КВ). Саме цим людям надають слово на мітингах для виголошення промови. Жан-П'єр Пастернак розповідає як про офіційну, так і про міжнародну участь у маніфестаціях: «Приходять депутати міської ради, обласної ради, представники асоціацій, організацій французьких. Є дуже велика асоціація “Жінки за демократію”. Вони постійно з нами. Нині їх багато було. Є кубинці, сирійці. Ми організували два рази похід і гуманітарну допомогу з сирійцями» (ПЖ-П). Присутність офіційних осіб – дуже важливий і високо поцінований складник українських мітингів, який підвищує суспільний та міжнародний статус аналізованих вуличних протестів.

Зібрання в Парижі на підтримку України щоразу мають таку організаційно-формальну послідовність: люди збираються на одній із важливих площ Парижа (площа Республіки, площа Бастилії, площа перед

Пантеоном та ін.), потім формується колона, на початку якої завжди йдуть представники поліції (і пішки, і на службових автомобілях), далі – двоє-троє людей з українськими прапорами на державу, за ними з невеликими плакатами йдуть діти (дівчатка часто у вінках і / або з українським прапором, пов'язаним на дитину як накидка), за ними йдуть кілька людей, які несуть великий плакат антивоєнного змісту, далі 12–14 людей несуть великий прапор у горизонтальному положенні, за ними крокують офіційні особи, а вже позаду – основна велика колона мітингарів із прапорами, плакатами, транспарантами різного розміру і з написами відповідного змісту. Колону завершують представники поліції.

Обов'язковими й постійними учасниками мітингів є поліцейські. Це необхідна умова проведення масових вуличних зібрань: *«Необхідною умовою є також дозвіл і узгодження місця проведення з місцевою владою. Щоразу ми декларуємо, є офіційна декларація і дозвіл від префектури, що ми маємо право розвивати ті маніфестації, ті ходи. І поліція мусить бути присутня не проти нас, а навпаки, щоб нас захищати»* (ПЖ-П). Цікаво, що організатори українських маніфестацій наголошують на підтримці від поліції Парижа: *«[А чи були якісь неприємні випадки, чи завжди все нормально відбувалося?] Бували невеличкі провокації, але якраз поліція була, ми підійшли до них, вони забрали тих людей, які хотіли нас провокувати. [А загалом спокійно все відбувається?] Так, сама поліція підтримує. Ми бачимося, спілкуємося з ними, – вони повністю підтримують Україну»* (ПЖ-П). Підтримка від представників силових структур виявляє і державну політику щодо сучасної російсько-української війни, і ставлення простих французів до цієї трагедії.

Локації. Усі мітинги, на яких я була присутня, відбувалися у формі ходи колони мітингарів з однієї площі Парижа до іншої. У суботу найчастіше люди йдуть від площі Республіки до площі Бастилії, іноді – до площі Леон Блум або до майдану Нації, а в

середу переважно від станції метро Рамбюто до фонтана Невинних; може бути також маршрут від площі біля Пантеону до фонтана Сан Мішель. Про вибір локацій Жан-П'єр розповідає: *«Ми вибираємо локації як коли. Площа Республіки – це є символ демократії. Бастиль – це символ так само демократії, вони зняли тоді Бастиль, в 1789 році. Проти режиму, який був, проти влади, яка ображала народ. Оце такі символічні є місця. Бувало так само, що ми з Бастилії організували ходу до головної мерії Парижа, готель Де віль. Нас прийняли депутати міської влади, колишні міністри, – на захист українських дітей, які депортовані з України до росії, щоб їх русифікувати»* (ПЖ-П).

Семантика і функції мітингів. Аналіз джерельного матеріалу та особиста участь у паризьких маніфестаціях на підтримку України дають підстави виокремити такі функції цих зібрань: прагнення долучитися до боротьби України за звільнення від окупації; привертати й утримувати увагу французів до війни в Україні; виявити присутність українців у Франції.

Основна мета України сьогодні – звільнення своєї території від московських окупантів. Нині всі проукраїнськи налаштовані люди намагаються долучитися до цієї справи. Так, українці в Парижі на своїх маніфестаціях доступними їм способами проголошують вимогу надати зброю Україні. Вигуки *«Зброю, танки, літаки для України!»* – постійна вимога на всіх мітингах, де я була присутня. Незмінними є також вимоги гуманітарної допомоги: *«ЮНІСЕФ, Червоний Хрест врятуйте українських дітей!»* Плакат з вимогою зупинити війну завжди можна було побачити на зібраннях: *«Ні війні»* (напис англійською мовою), *«Припиніть вбивати дітей!»*

Показовою особливістю паризьких мітингів є використання військової термінології для номінації цієї активності: *«Чому я тут? Тому що це мій обов'язок. Це є фронт наш. Тут це є наш блокпост. Ми маєм це зробити обов'язково»* (Г); *«В кожному місті, в кож-*

ній державі на цілій планеті українці мають вести свій голос, мають вийти на мітинги і тримати цей фронт як павутину міжнародну» (Г); «Ми два рази на тиждень збираємося. Це дуже принципово, розумієте. Це є фронт, якого ми мусимо тут тримати до перемоги» (Г); «Нам треба контратакувати на пропагандному плані; І треба контратакувати на культурному плані, робити експозиції, пояснювати людям, що таке Україна» (СЮ). Апеляція до військової термінології надає мітингам важливості, підвищує їх значення до рівня боротьби, дає підстави трактувати цю діяльність як складник воєнних дій України за деокупацію. Трактування вуличних протестів як фронту боротьби підвищує статус цих акцій насамперед для самих її учасників. Показово, що наприкінці лютого Юлія Седлецька виготовила шеврони для активних учасників мітингу. На них вишито тризуб, гучномовець і напис «Мітингарі»: «Кілька тижнів тому в мене з'явилась ідея: ідея вишити шеврони для моїх побратимів з батальйону мітингарів. Двічі на тиждень ми збираємося, щоб тримати інформаційний фронт у Франції» (СЮ). Отже, про воєнну семантику мітингів свідчить відповідна термінологія в записаних інтерв'ю з їх учасниками («фронт», «блокпост», «контратакувати», «батальйон»), апеляція до обов'язку: «Ми маєм це зробити обов'язково» (асоціація з військовим обов'язком); використання елементів однострою – спеціально виготовлених шевронів.

Для організаторів українських мітингів у Парижі важливо показати тяглість історичного явища вуличних протестів. Так, Володимир Когутяк зазначає, що тут, за кордоном, ці мітинги були й раніше: «Ну, насправді мітинги ми проводимо... все проводили. Я думаю це за 2003 рік, 2004 рік, коли ми їх проводили. Я тоді це, звісно, був дуже маленький, але ходив на них. Але набагато більш серйозніше і частіше, то ми почали вже в 2013 році, разом із Революцією гідності. Звісно, між [20]17-м і [20]22-м роком трішки менше було, але все ж таки проводили раз в пару місяців. І починаючи з 2022 року, –

вже два рази на тиждень» (КВ). Про це згадує також Жан-П'єр Пастернак: «Ми не чекали 24 лютого, щоб рекламувати імідж України у Франції. Об'єднання українців у Франції було створено, організація, асоціація, в 1949 році. Відтоді ми працюємо на імідж України. Ми маніфестації організуємо ще з Помаранчевої революції» (ПЖ-П).

Більшість промов на паризьких мітингах виголошують французькою мовою. Так само найчастіше французькою (іноді англійською, українською) написано тексти на плакатах, які несуть мітингарі, і завжди французькою мовою виголошують слогани під час ходи. Це дає підстави зробити висновок, що чи не найважливішою метою протестів є діалог із французьким суспільством. Це зауважують і самі учасники акцій: «Робилося все, що можливо, і тому два мітинги на тиждень, щоб просто французи не забували, весь час бачили, допомагали, щоб просто розуміли, що це не просто по телебаченню показує, що десь там війна, а що є справжні люди, щоб вони весь час це бачили вживу» (КВ). Українські протести у формі ходи – це постійне нагадування про війну для якомога більшої кількості французів: «Щоб про нас було чути, щоб нас весь час було видно» (КВ); «Це дуже потрібно для того, щоб французи не забували про війну» (СЮ).

Організатори мітингів намагаються продемонструвати парижанам і численним туристам постійність і масовість цих акцій, а отже, їхню актуальність і важливість: «Так як в нас хода весь час проходить, так, щоби в принципі було весь час нас видно в різних точках Парижа, щоби не тільки ті люди, які, наприклад, на Республік, так як ми сьогодні знаходимося, нас бачили, але якраз в різних точках Парижа щоб про нас було чути, щоб нас весь час було видно. І ті, хто переїжджає з одного місця в Парижі в друге, щоб нас весь час бачили, щоб було таке враження, що українці просто повсюди, що тих мітингів надзвичайно багато, і що Україна – це даліше щось таке надзвичайно актуальне, і що ми даліше продовжуємо думати і допомагати

Україні» (КВ). Учасникам протесту важливо донести до європейців, що війна в Україні стосується не лише України, що це боротьба за всю Європу. Звідси й відповідні плакати: «Дайте нам зброю, щоб захистити вас від російського тероризму»; «Київ 2022 Франція 20?? СТОП»; «Допомагати Україні зараз – це інвестувати в мир завтрашньої Європи».

Апеляція до французького суспільства чітко й однозначно прописана в багатьох плакатах. Від європейців вимагають стати на сторону України: «росія – держава терорист – солідарність з Україною». Цю позицію аргументують фактами геноциду, що його здійснюють російські окупаційні війська в Україні: «Оленівка – росія є країна-терорист» (плакат написано англійською мовою); «Росія вбиває українців лише тому, що вони українці» (транспарант із зображенням руки із синьо-жовтим силіконовим браслетом з ексгумованого тіла в м. Ізюмі); «Маріуполь»; «Бородянка, Волноваха»; «Викрадення, депортація українських дітей = акт геноциду».

Від французів вимагають відмовитися від продукції тих виробників і продавців, які не покинули росії після повномасштабного вторгнення: «Ашан, Мюльєз, Леруа Кремлан – спільники, геть з росії»; «Кривавий Dior»; «Ви їсте продукцію “Данон”? Ви купуєте в “Леруа”? Вам подобається помада “Ів Роше”? Ви купуєте продукцію “Бондюель”?».

Ще одна функція маніфестацій – створення позитивного образу українців: «...щоб французи бачили, що українці нормальні, такі самі нормальні, як вони» (СЮ). Ця функція є першою ланкою семантичного ланцюга, у якому фіналом є вимога надати Україні всю необхідну зброю: українці є такі ж люди, як і французи – українців вбивають; їм необхідно захиститися; допоможіть нам зберегти наші життя – дайте нам зброю.

Фольклор паризьких мітингів. Вербальна частина паризьких маніфестацій представлена трьома групами текстів:

– слогани на плакатах – візуально-вербальні форми фольклору;

– гасла-кричалки (вживаю цей термін услід за Людмилою Іванніковою [2, с. 144]), які в унісон виголошують мітингарі під час ходи;

– промови учасників.

Предметом мого аналізу будуть перші дві групи, які є частиною значного пласту українського протестного фольклору [про це див.: 1–3]. Зібраний матеріал є українським протестним фольклором французькою мовою. Слогани на плакатах і кричалки мають такі самі функції, характеризуються такими самими особливостями побутування й поетичними засобами.

Неабиякої популярності плакат набув у 1990-х роках на мітингах і акціях у Києві. «Плакат (транспарант) на той час, особливо під час масових мітингів, був новою та ефективною формою трансляції насамперед вербальних текстів. На перших мітингах він мав переважно лише вербальну складову і серйозний зміст, адже його мета була – донести певні меседжі до якомога більшої кількості громадян, як учасників мітингу, так і випадкових перехожих, а також і до представників владної верхівки – депутатів Верховної Ради УРСР, членів Уряду» [2, с. 167]. Цю ж інформативну функцію виконують плакати на паризьких мітингах. Для цих текстів паремійної форми характерні стисла форма, емоційна насиченість, влучність і дотепність вислову, які сприяли їхньому побутуванню й виникненню нових варіантів [2, с. 167]. У науковій літературі для означення цих фольклорних текстів вживають також термін «плакатні афористизовані мініатюри» [1, с. 133].

За синтаксичними ознаками зафіксовані паремійні тексти можна поділити на слогани-твердження, слогани-заклики та слогани-запитання (терміни Надії Трач [4, с. 14–15]). Дослідники паремійних фольклорних текстів київського Євромайдану – Революції гідності всі зафіксовані тексти (загалом 153 номери) поділяють на такі групи: революційні заклики, вимоги та декларації (45 текстів), народні тексти-мініатюри

про Віктора (Вітю) Януковича (62 тексти), написи про Миколу Азарова, партію регіонів та інших представників тогочасної влади (18 текстів), висловлювання про «Беркут» (13 текстів) [1, с. 135-144]. Найбільшою є друга група, оскільки діяльність основного персонажа створила багато підстав для дотепного народного слова.

Аналізований фольклорний матеріал, який я збрала на паризьких акціях протесту за листопад – грудень 2022 року, можна поділити на такі основні групи: означення росії як держави-терориста; вимоги припинити відносини з державою-терористом; заклики допомогти Україні. Такий поділ не випадковий, позаяк протестний фольклор, як і самі протестні акції, виконує функцію засудження російської військової агресії та сприяння Перемозі України.

Висновки. Пропоноване дослідження – це короткий аналіз українського протестного фольклору французькою мовою періоду російсько-української війни (2022–2023), публікація джерельних текстів, які стануть важливим матеріалом для дослід-

ників антропології українського протесту. Основна цінність публікації – зібраний під час включеного спостереження матеріал, який містить інтерв'ю, візуально-вербальний фольклор, написаний на плакатах, декламовані вимоги – кричалки, а також авторські міркування про ці культурні тексти. Організатори мітингів говорять про спонтанність і водночас закономірність виникнення ідеї проведення вуличних протестів: «*Був такий момент, коли потрібно було щось робити. Такої організації дуже, так сказати інтелігентної, коли ми сідаємо за стіл, гарно думаємо: "А давайте, ми будемо проводити два рази на тиждень мітинги", – такого насправді не було. Просто, що було потрібно, те робили*» (КВ). Зрозуміло, що паризькі мітинги, як і численні мітинги на підтримку України, які відбуваються по всьому світі, є частиною українського досвіду протесту й боротьби за свою незалежність. Самі учасники означають свою діяльність потребою долучитися до боротьби за Перемогу України: «*Те, що ми робимо, – це наш внесок, це маленька частинка того, що ми можемо зробити*» (СЮ).

Джерела та література

1. Гунчик І., Горблянський Ю. Фольклорні паремії та афоризми Київського Євромайдану. *Міфологія і фольклор*. 2015. № 3–4. С. 133–144.
2. Іваннікова Л. Фольклорні рефлексії на сучасні політичні та історичні виклики: боротьба за суверенну Українську Державу (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ століття). *Слов'янський світ*. 2021. Вип. 20. С. 141–199.
3. Лисюк Н. Фольклор як політична зброя. *Слово і час*. 2005. № 11. С. 65–71.
4. Трач Н. «Разом – сила!»: Риторика українського спротиву. Соціолінгвістичні есеї. Київ: Кліо, 2015. 144 с.

References

1. HUNCHYK, Ihor, Yurii HORBLIANSKYI. Folklore Rhymes and Aphorisms of the Kyiv Euromaidan. *Mythology and Folklore*, 2015, no. 3–4, pp. 133–144 [in Ukrainian].
2. IVANNIKOVA, Liudmyla. Folklore Reflections on Contemporary Political and Historical Challenges: The Struggle for a Sovereign Ukrainian State (Late 1980s – Early 1990s). *Slavic World*, 2021, no. 20, pp. 141–199 [in Ukrainian].
3. LYSIUK, Natalia. Folklore as a Political Weapon. *Word and Time*, 2005, no. 11, pp. 65–71 [in Ukrainian].
4. TRACH, Natalia. "We are the Strength Together!": Rhetoric of the Ukrainian Resistance. *Sociolinguistic Essays*. Kyiv: Klio, 2015, 144 pp. [in Ukrainian].

ДОДАТКИ

Список респондентів

Г – Галина, жінка 55-60 років.

КВ – Когутяк Володимир, 1991 р. н., нар. в с. Черніїв Івано-Франківської області, живе у Франції понад 20 років.

ПЖ-П – Пастернак Жан-П'єр, 1960 р. н., нар. в Парижі. Голова Об'єднання українців у Франції, один з організаторів і очільник мітингів. Запис 4 лютого 2023 року в Парижі.

СЮ – Седлецька Юлія, 1981 р. н., нар. в м. Одесі. Упродовж останніх 20 років проживає в Парижі, але повсякчас відвідує Україну. Постійна учасниця мітингів, куди також часто приходять її донька Елеонор і чоловік Крістоф. Запис 4 лютого 2023 року в Парижі.

Паремійний фольклор протестних акцій на підтримку України

Означення росії як держави-терориста

- № 1. «Росія держава терорист – солідарність з Україною!» [кричалка].
- № 2. «Припиніть вбивати дітей!»
- № 3. «Росія – країна-терорист» [напис на українському прапорі].
- № 4. «Викрадення, депортація українських дітей = акт геноциду».
- № 5. «Якби я була в Україні, я, можливо, вже була б мертвою через російську агресію».
- № 6. «Іранський уряд спонсорує російський тероризм».
- № 7. «РАШКА - ПАРАШКА [українською мовою] РОСИЯ – ТЕРОРИСТ».
- № 8. «PoSSія, ти вбиваєш наше дитинство» [плакат складається із чотирьох дитячих малюнків, на одному написано «Ми за мир», на іншому – «Україна – це крила Бога»].
- № 9. «Росія вбиває українців лише тому, що вони українці» [транспарант із зображенням руки із синьо-жовтим силіконовим браслетом з ексгумованого тіла в м. Ізюмі Харківської обл.].
- № 10. «Росія вбиває! Спорт поза політикою? Тоді чому наші атлети вмирають?» [англійською мовою].
- № 11. «Росія має сплатити за всі свої злочини в Україні» [транспарант чорного кольору з фотографіями розбомблених будівель].
- № 12. «Терорист № 1 Я катую і вбиваю людей! Прийміть це і давайте розмовляти про справи» [зображення скривавленої руки з портретом путіна].
- № 13. «Зупиніть вбивство! Трибунал для путіна!» [зображення путіна з ракетною в руці, яку націлив на жінку з дітьми, втікачів].
- № 14. «Суд очікує! Трибунал для путіна!» [зображено ядерні боеголовки з літерою Z].
- № 15. «Терорусія» [на фоні матрьошки з гострими зубами].
- № 16. «росія – країна-терорист. Знати має кожен – Україна переможе!» [двосторонній плакат, другий напис українською мовою].
- № 17. «Маріуполь».
- № 18. «Бородянка, Волноваха».
- № 19. «Дніпро – нестерпний біль» [плакат з'явився після бомбардування Дніпра 14 січня 2023 р.].

Вимоги припинити відносини з державою-терористом

- № 20. «Життя не має ціни – бойкот росії!» [кричалка].
- № 21. «Ошан, Мюльез, Леруа Кремлан – спільники, геть з росії!» [кричалка].
- № 22. «Кривавий Діог» [англійською мовою].
- № 23. «Ви їсте продукцію “Данон”? Ви купуєте в “Леруа”? Вам подобається помада “Ів Роше”? Ви купуєте продукцію “Бондюель”?» [написи на червоному тлі].
- № 24. «“Бондюель”, ваші руки в крові українців. Геть з роззії!!!»
- № 25. «Повний бойкот росії: культура, спорт, ресторани, кіно, балет».
- № 26. «Життя безцінне, повний бойкот росії.»

Заклики допомогти Україні

- № 27. «Зброю, танки, літаки для України!» [кричалка].
- № 28. «ЮНІСЕФ, Червоний Хрест, врятуйте українських дітей!»
- № 29. «Всі разом до перемоги!»
- № 30. «Незмінна солідарність з українським народом!»
- № 31. «Допомагати Україні зараз – це інвестувати в мир завтрашньої Європи».
- № 32. «Дайте нам зброю, щоб вас захистити від російського тероризму».
- № 33. «Свободу в'язням Азовсталі!»
- № 34. «Сім місяців у полоні з повним нехтуванням прав. Врятуйте 10-ту штурмову гірську бригаду».
- № 35. «Стань з Україною! Бо Україна стоїть за вільний світ!!!» [англійською мовою].
- № 36. «Київ 2022 Франція 20?? СТОП!»
- № 37. «Стань з людяністю і миром!» [англійською мовою]; «Слава Україні!» [транслітерація латинкою].
- № 38. «Дайте зброю!» [англійською мовою].
- № 39. «Життя переможе смерть і світло темряву».
- № 40. «ЗСУ» [українською мовою, написано на тлі зображення серця].
- № 41. Перемога України є єдиною опцією [напис на тлі фотографій Одеського оперного театру 1941-го і 2022 років].

Надійшла / Received 16.05.2023

Рекомендована до друку / Recommended for publishing 13.06.2023